

Public agitation in the summer and autumn of 1866

Agitații publice în vara și toamna anului 1866

Iulian PÎNIȘOARĂ

“Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu

ABSTRACT.

1866 was very dense in important events in the history of Romania. The first one was the forced abdication of Alexandru Ioan Cuza. This was followed by the appointment of Philip of Flanders as ruler of the principalities and his refusal, Constituent Assembly election and its work on the text of new Constitution and the election of Charles of Hohenzollern-Sigmaringen as ruler of Principalities.

Keywords: abdication, Cuza, Constitution, Carol, riot, demonstration, elections.

Anul 1866 a fost marcat de numeroase manifestații publice. Unele s-au soldat cu incidente minore altele au degenerat în violențe extreme, adevărate lupte între protestatari și forțele de ordine. În cele mai multe cazuri era vorba de răscoale țărănești de intensitate mai mare sau mai mică. Alteori, mișcările violente au fost generate în timpul alegerilor pentru Camera Deputaților de la sfârșitul anului, atunci când partidul liberal aflat la guvernare a organizat alegerile în așa fel încât să-și asigure majorități confortabile (fapt ce reprezenta o practică politică a vremii).

Cea mai importantă manifestație publică din 1866 a fost reprezentată de evenimentele din primele zile ale lunii aprilie 1866, evenimente cunoscute în istoriografie ca fiind ultimele reminiscențe ale mișcării separatiste din Moldova. Întrucât aceste evenimente au reprezentat subiectul unei alte comunicări, reiterăm doar două dintre cele mai importante aspecte legate de aceste evenimente.

Notabil este faptul că, deși acuzațiile aduse persoanelor arestate în timpul incidentelor de la Iași erau extrem de grave, participanții la agitațiile din ziua de 3 aprilie 1866 au fost în cele din urmă grațiați de noul domnitor. Confruntat cu o veritabilă tentativă de lovitură de stat, noul principe răspundea în cel mai blând mod cu putință, fiind convins că o reacție energetică ar fi inflammat și mai mult spiritele și ar fi periclitat nu numai soarta tronului, ci însuși existența și integritatea teritorială a țării. Atitudinea lui Carol s-a dovedit una foarte inspirată, mai ales dacă avem în vedere faptul că la scurt timp după aceste evenimente o mare parte a complotiștilor deveniseră susținători ai domnului și dinastici fervenți.

Atitudinea reținută a principelui Carol este de înțeles, în contextul amintit, nu același lucru se poate spune despre autorități. Acestea au reacționat, în primă fază, disproporționat cu gravitatea pericolului, considerând că era vorba de o simplă manifestație de simpatie la adresa lui Nicolae Rosetti-Roznovanu, motiv pentru care nu au fost luate inițial nici un fel de măsuri. Numai după ce manifestații au deschis focul asupra forțelor de ordine, Lascăr Catargiu a luat hotărârea ca armata să riposteze. În aceste condiții este foarte posibil ca, în situația în care mișcarea separatistă ar fi

beneficiat de adeziunea maselor largi ale populației ieșene, ar fi putut avea succes. A fost însă o manifestație elitistă care nu putea atrage, prin caracterul ei, simpatia omenilor de rând.

În afara incidentelor de la Iași cu ocazia plebiscitului au avut loc și alte frământări, de data aceasta în mediul rural. Cuza de bucura încă de o sinceră simpatie în lumea satelor, iar venirea lui Carol pe tronul țării a fost urmată de răspândirea unor zvonuri privind anularea reformelor realizate de către domnitorul unirii. Din acest motiv, în unele județe (Dâmbovița, Râmnicu-Sărat) au izbucnit revolte ale țăranilor. În județul Dâmbovița, locuitorii din comunele Bela, Bezdad, Cornete și Sălcuța evitau să participe la referendum “pentru că au fost încredințați că domnitorul străin le va schimba religia și că, nevoind legea rurală, le va lua-napoi moșiile”¹.

Și în județul Râmnicu-Sărat au fost propagate zvonuri privind o iminentă revocare a reformei agrare din 1864, lucru relevat și printr-un referat al prefectului județului Râmnicu-Sărat, trimis Ministerului de Interne, referat în care se arată că: “voitorii de rău, inamicii au răspândit printre săteni șgomote că plebiscitul are de scop revocare legii rurale și reluarea pământului”². Ministerul de Interne trimite autorităților locale o telegramă prin care le recomandă acestora “exercitați în limitele legilor toată rigoarea în contra celor ce încearcă a compromite liniștea”³.

În primele zile ale lunii mai, în vreme ce autoritățile pregăteau sosirea noului principe, în județele din sudul României începe o nouă mișcare țărănească, mișcare cunoscută în istoriografia noastră drept “răscoala grănicerilor”, nume pe care l-a primit datorită faptului că la aceste manifestații au participat țărani care erau și militari în același timp, însărcinați cu paza frontierelor. “Situția era și mai amenințătoare pentru ordinea publică, datorită faptului că acești grăniceri posedau arme și muniții”⁴. Din acest motiv, Constantin Corbu consideră că răscoala grănicerilor este cea mai puternică mișcare țărănească până la răscoala țărănească din 1888.

De altfel, una din cauzele izbucnirii unor conflicte ce puteau periclita ordinea publică, era faptul că statul oferea cu mare larghețe, armamanet și muniție unor persoane care nu aveau o pregătire corespunzătoare, în ceea ce privește utilizarea diferitelor tipuri de arme și nici conștiința pericolului pe care îl reprezenta, pentru societate, utilizarea forței publice în alte scopuri decât cele stabilite de legile țării. Lipsa de tradiții în ceea ce privește existența unor astfel de instituții, a pus România în situația de a-și constitui de a zero, mai ales la nivelul comunităților locale, trasate odată cu adoptarea legilor administrației locale din 1864, unități militare și polițienești care se bazau pe folosirea unui personal nefamiliarizat cu rigorile unui astfel de statut, fapt ce reprezenta el însuși, de multe ori, un pericol pentru menținerea ordinii publice.

Răscoala grănicerilor avea o dublă semnificație: pe de o parte au fost invocate revendicările ce aveau caracter specific țărănesc, revendicări stârnite de zvonurile nefondate dar intens vehiculate privind anularea reformei agrare, iar pe de altă parte ele vizau statutul de militari al celor ce făceau parte din aceste corpuri de armată, statut în baza căruia grănicerii juraseră credință fostului domnitor al Principatelor. Acest fapt este confirmat de refuzul grănicerilor din Calafat de a participa la festivitățile organizate cu ocazia primirii lui Carol de Hohenzollern în localitate: “Nu mergem ! că noi am jurat credință lui Cuza, cerem să ni se dea Ioan și nu vem pe Carol, care l-au pus ciocoi”⁵.” De asemenea, prefectul de Romanați declara că grănicerii din Dăbuleni “mi-au

¹ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, Editura Enciclopedică, București 2011, pag. 38

² Constantin Corbu, *Rolul țăranimii în istoria României (sec.XIX)* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1992, pag. 312

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ioan Scurtu, *op. cit.*, pag. 44

răspuns că nu cunosc decît ordinele comandantului și că au jurat credință numai fostului domn și că nu cunosc pe altul”¹.

Zvonuri despre modificarea legislației rurale adoptate în timpul domniei lui A. I. Cuza începuseră să fie răspândite imediat după detronarea acestuia, dând naștere unor agitații în lumea satelor. Ministerul de Interne trimitea o circulară către toți prefectii, circulară în care atrăgea atenția autorităților locale asupra faptului că “se răspîndesc pînăre locuitorii săteni vorbă despre schimbarea legeri rurale, și fiindcă asemenea ideii vătămătoare ar putea avea consecințele cele mai grave, sunteți formal autorizați a dezminți niște zgomote, cari nu pot veni decît de la oameni rău voitori”². Această corespondență dovedește faptul că reprezentanții guvernului erau conștienți de faptul că propagarea unor astfel de zvonuri era în măsură să determine izbucnirea unor puternice revolte țărănești, revolte care, mai departe, ar fi putut avea efecte nefaste asupra situației țării, mai ales în contextul instabilității politice interne. Chiar dacă pericolul scăzuse spre începutul lunii martie, Ministerul de Interne revenea cu o nouă circulară adresată prefectilor, prin care insista ca “prin toate mijloacele de publicitate de cari dispuneți și chiar în persoană, să mergeți și să liniștiți pe săteni dezmințind orice zgomote s-ar fi putut răspîndi”³.

Gradul ridicat de analfabetism în lumea satelor a reprezentat, de multe ori, o circumstanță favorabilă dezvoltării unor situații tensionate între populație și autorități. Imposibilitatea de a se informa singuri, dublată de lipsa de încredere a țăranilor în reprezentanții autorităților locale îi determina să dea crezare unor zvonuri complet false, în dauna informațiilor pe care le primeau, pe cale oficială, prin intermediul primarilor sau prefectilor.

Un nou prilej de izbucnire a unor incidente violente l-a reprezentat desfășurarea între 29 octombrie și 1 noiembrie 1866 a alegeri parlamentare (pentru Camera Deputaților). Principalele formațiuni politice au dus o campanie agresivă. Conservatorii s-au organizat în “Comitetul Ordinii” atacându-i în special pe liberalii radicali, în timp ce aceștia din urmă au decis formarea grupării “Amicii Constituției” și au ripostat printr-o campanie identică cele a grupării conservatoare⁴. În aceste condiții de maximă tensiune, în unele localități alegerile au fost marcate de manifestații violente. Așa s-a întîmplat în județul Ilfov, unde Constantin Ghica a fost agresat de țărani⁵.

Pe fondul unei instabilități politice prelungite pînă la instalarea guvernului Lascăr Catargiu, la începutul anului 1868, guvernul radical al lui Ștefan Golescu a încercat să formeze o alianță cu fracționariștii din Moldova. La începutul lunii martie, gruparea liberalilor moldoveni punea în dezbaterea Camerei un proiect de lege care cuprindea măsuri împotriva evreilor. Ion C Brătianu, ministru de interne în acea perioadă, pleca în Moldova pentru a încerca să-i determine pe liberalii de dincolo de Milcov (fracțiunea liberalilor condusă de profesorul de istorie universală de la Universitatea din Iași, Nicolae Ionescu) să renunțe la respectivul proiect de lege. El a fost întîmpinat cu manifestații ostile, la un moment dat fiind chiar împroșcat cu noroi de către unii dintre participanți.

Ulterior pleca la Bacău, acolo unde aveau loc manifestații antisemite. Brătianu lua măsuri severe dizolvând corpul gărzii naționale din localitate pentru lipsa de reacție, în timpul acestor

¹ Idem.

² Constantin Corbu, op. cit., pag. 311

³ Idem.

⁴ Ion Mamina, Ion Bulei, Guverne și guvernanți, pag. 17.

⁵ Apostol Stan, Ion C. Brătianu. Un promotor al liberalismului în România, Ed. Globus, București 1993, pag. 209

manifestații¹. Mai mult prefectul județului, Gheorghe Lecca, a fost arestat pentru faptul că organizase manifestațiile antievreiești².

Interesant este faptul că în aceeași perioadă, principele Carol făcea și el o vizită în Moldova, fiind găzduit de Mitropolitul Moldovei Calinic Miculescu, unul dintre liderii mișcării separatiste din Moldova, responsabilă de incidentele de la 3 aprilie 1866. Domnitorul a participat, de asemenea, la căsătoria lui Nicolae Rosetti-Roznovanu, cel care fusese “proclamat” domnitor al Moldovei în timpul mișcării separatiste și care, la numai doi ani de la acest eveniment avea să se declare “credincios partizan al Unirii și dinastiei”³. Este modul în care viitorul rege al României înțelegea să-și atragă simpatia unei cât mai mari părți a elitei societății românești, pentru a putea domina o clasă politică extrem de orgolioasă, mai ales în rândul conservatorilor, exponenți ai boierimii vechi, unii dintre ei având încă aspirații la domnie.

În anul 1866 au avut loc revolte țărănești în diferite părți ale țării. În vară au izbucnit astfel de conflicte în județul Vlașca, în două localități vecine: Vinătorii Mari și Corbii Mari. Delimitările cadastrale efectuate de autoritățile locale au stârnit nemulțumirea țăranilor. Deplasarea în zonă, în scopul medierii conflictului, a reprezentanților statului (prefect, procuror și judecătorul de instrucție, precum și intervenția forțelor armate nu a făcut altceva decât să amplifice starea de nemulțumire a localnicilor, revoltele reizbucnind în toamna anului 1867.

Utilizarea forțelor de ordine alcătuite din localnici a făcut ca din totalul celor 50 de dorobanți, doar 12 dintre ei și-ar fi făcut datoria, restul având o atitudine pasivă. Cei 12 au și fost înconjurați de țărani și “arestați”. În urma acestor evenimente 15 țărani au fost arestați iar soldații care cooperaseră cu țăranii au fost deferiți unei comisii de anchetă⁴.

Bibliografie:

- Corbu, Constantin, Rolul țăranimii în istoria României (sec.XIX) Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1992
- Mamina, Ion; Bulei, Ion, *Guverne și guvernanți. 1866-1916*, Ed. Silex, București, 1994
- Polihroniade, Mihai; Tell, Alexandru-Christian, *Domnia lui Carol I, vol I (1866-1877)*, Ed. Vremea, București, 1937
- Scurtu, Ioan, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, Editura Enciclopedică, București 2011
- Stan, Apostol, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență (1859-1877)*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979
- Stan, Apostol, Ion C. Brătianu. *Un promotor al liberalismului în România*, Ed. Globus, București 1993
- Stan, Apostol, *Putere politică și democrație în România 1859-1918*, Editura Albatros, București 1995

¹ Ion Mamina, Ion Bulei, op. cit., pag. 23

² Apostol Stan, Ion C. Brătianu, pag. 209.

³ Ioan Scurtu, op. cit., pag. 61

⁴ Constantin Corbu, op. cit. pag. 153.